

Het innemen van een metapositie

**BUFFER
3**

#aansluitenbijouders

BUFFER 3

Het innemen van een metapositie

De derde buffer van ouderschap gaat over het vermogen van ouders om een metapositie in te kunnen nemen. Om deze buffer verder te illustreren delen wij een column van ouderschapsdeskundige Janneke van Bockel waarin zij zich afvraagt wat Alice van der Pas zou zeggen over alle berichten in het nieuws aangaande kwetsbare gezinnen in de coronacrisis.

Daarnaast bespreken Sonja Ehlers en Edith Raap de basisprincipes om oudergericht te kunnen werken.

Buffer metapositie

Het is belangrijk dat ouders in staat zijn om eerlijk en actief te reflecteren op hun eigen handelen. Wanneer ouders in staat zijn om 'boven de situatie te hangen', krijgen zij inzicht in het effect van hun gedrag op hun kind. Dit inzicht heeft de ouder nodig om zijn (opvoed)vaardigheden wel of niet aan te passen.

Column Janneke van Bockel

Wat zou Alice zeggen?

3 april was de geboortedag van Alice van der Pas, de 'Grand Old Lady van de ouderbegeleiding', zoals Herman Baartman haar noemde in het in memoriam van Trouw toen ze in juli 2017 overleed. Ze is vaak in mijn gedachten. 'Wat zou Alice zeggen?', vroeg ik me bijvoorbeeld deze week af bij alle berichten over 'kwetsbare gezinnen' en 'kinderen die onveilig zijn thuis'.

Ze had een pesthekel aan de term 'kwetsbare gezinnen', dat weet ik wel. Ze zou erop wijzen dat het niet primair gaat om kwetsbaarheid, maar om veerkracht. Beschermende factoren houden de meest fragiele systemen op de rails, terwijl gezinnen die het ogenschijnlijk voor de wind gaat, bij het minste zuchtje wind van het padje kunnen raken. Dat was precies wat haar fascineerde. Dat ze daarbij tegen de stroom in roeide en geen vrienden maakte bij de hulpverleners die gewend waren om de kant van het kind te kiezen, maakte haar alleen maar strijdbarder in haar missie.

Wat dat betreft is er weinig nieuws onder de zon, helaas. Ook in deze coronatijden springt iedereen pavloviaans in de startblokken 'want

Over Janneke van Bockel

Janneke van Bockel is ouderschapsdeskundige en auteur van diverse boeken, waaronder het 'uitvindboek voor ouders' dat ingaat op de psychologie van het ouderschap. Op haar website [metamama.nl](https://www.metamama.nl) richt ze zich op vraagstukken rond ouderschap, opvoeding, werk en gezin.

© Allard Willemsse

de kinderen moeten worden beschermd'. Dat getuigt van weinig vertrouwen in het kunnen van ouders. Als je het hebt over beschermen, schuift het al snel naar controleren en ingrijpen met normatieve vingertjes die bepalen waar de lat moet liggen. Terwijl 99% van de ouders, net als (bijna) iedereen in de samenleving, het beste wil voor kinderen. Er zijn helemaal geen tegengestelde belangen. Door oog te hebben voor ouders en solidair met hen te zijn, help je ook de kinderen.

“Solidair zijn met ouders kan in het klein en het groot: een glimlach op het goede moment, een kaartje voor je gedachten, een telefoontje zonder aanleiding. Laat ouders merken dat je er voor hen bent.”

In de media gaat het ondertussen onafgebroken over ‘risico’, ‘onveilig’ en ‘oplopende achterstanden’. Toch zijn er niet significant meer meldingen of adviesvragen over huiselijk geweld binnengekomen bij Veilig Thuis, zo meldde Nu.nl. En de Kindertelefoon vertelde in Op1 dat er weliswaar meer gebeld wordt, maar dat het vooral kinderen zijn die hun verhaal kwijt willen, die hun vriendjes en de juf missen, die bang zijn dat het virus hun opa en oma treft, dat ze zich vervelen – maar opvallend weinig ‘echte ellende’. Wel zijn er ‘heel veel zorgen’ volgens de media. Niet voor zichzelf want 97% denkt het wel vol te kunnen houden (RTL nieuws), maar vooral voor anderen.

‘Wat zou Alice zeggen?’, vroeg ik me af. Hoe kunnen we al die helden die zo graag willen redden duidelijk maken dat ze van de regen in de drup raken door zich tegenover ouders op te stellen in plaats van solidair naast ouders te gaan staan? Alice zou op zijn minst een scherpe ingezonden brief naar de krant hebben gestuurd. En vol vertrouwen, als de druppel die de steen uitholt, blijven hameren op aandacht voor solidariteit met ouders.

Solidair zijn met ouders kan in het klein en in het groot. Stuur een kaartje, steek de handen uit de mouwen, glimlach extra hard waar nodig, organiseer opvang voor wie dat kan gebruiken, bied je aan om te sparren of stoom af te blazen, verzin oplossingen voor knelpunten, spreek je waardering uit, wees genereus met financiële regelingen – doe vooral wat nodig is. Maar onthoud alsjeblift bij alles wat je doet, en voel dat in elke vezel van je lijf; elke ouder wil het beste voor zijn/haar kind. Daarom maakt ouderschap kwetsbaar. Dus heb een beetje compassie, en doe alles wat je voor kinderen wil doen samen met ouders. Uiteindelijk zijn zij de continue factor (en daarmee het fundament van onze samenleving). ‘Let een beetje op elkaar’, zei Rutte. Alice zou daar denk ik van maken ‘help elkaar een beetje’.

Bronvermelding

Deze column is eerder verschenen op [LinkedIn](#). Een bewerking van dit artikel verscheen op 9 april op de opiniepagina in [Trouw](#).

Artikel Edith Raap en Sonja Ehlers

Oudergericht werken is een vak

Beroepskrachten in het onderwijs, de jeugdhulpverlening, de jeugdgezondheidszorg en het maatschappelijk werk zijn sterk in het verklaren en begrijpen van kindgedrag. Je daadwerkelijk verdiepen in de ervaring en het perspectief van de ouders is nog geen gemeengoed, maar wel een voorwaarde om bij hen aan te kunnen sluiten. Een praktisch hulpmiddel hiertoe is een methodiek met als uitgangspunt de basisprincipes van oudergericht werken.

Een veranderproces is spannend. Je moet oud gedrag afleren en nieuw gedrag ontwikkelen. Veiligheid is daarvoor een voorwaarde. Als je je niet veilig voelt, sluit je je af. Een hulpverlener die met een ouder in gesprek gaat over de opvoeding zal die veiligheid dus moeten creëren. Daarvoor is nodig dat hij of zij uitgaat van de, in oorsprong, goede intentie van de ouder ten opzichte van zijn kind: het diepe verlangen van de ouder om het beste voor zijn kind te willen. Dit helpt om te voorkomen dat je de ouder veroordeelt. Een ouder voelt een negatief oordeel haarfijn aan en sluit als een oester; hij voelt

Over Edith Raap en Sonja Ehlers

Sonja Ehlers en Edith Raap zijn beiden werkzaam als docent bij de Hogeschool Utrecht. Ze besteden aandacht aan de theorievorming van ouderschap en hebben vanuit de ouderschapstheorie van Alice van der Pas een methodiek over opvoedingsondersteuning opgezet. Daarnaast geven zij trainingen in oudergericht werken, PPG (praktisch pedagogische gezinsbegeleiding) en OPAd. Edith is bovendien mede-initiatiefnemer van de [podcastserie “levend verlies”](#).

zich onbegrepen, wordt boos, verschijnt niet meer op afspraken enz. Alice van der Pas¹ noemt deze intentie van ouders om voor hun kind te gaan, ‘een besef van verantwoordelijk zijn’. Zij definieert ouderschap als het hebben van een besef van verantwoordelijk zijn. Het gaat om een ethisch besef dat zich afspeelt op identiteitsniveau.

Ouderschap versus opvoederschap

Ouderschap is tijdeloos en onvoorwaardelijk, in tegenstelling tot opvoederschap. Dat is tijdelijk en kun je ook uitbesteden; het is een rol en gaat over gedrag. Onze gesprekken met ouders gaan meestal over de opvoedtaken van de ouder. Het gesprek met de ouder zou eigenlijk over de beleving van de ouder zelf moeten gaan en moeten aansluiten op het unieke en de essentie van ouderschap; de onvoorwaardelijke en tijdloze verbinding. Vanuit die beleving over opvoeding praten, levert een heel ander gesprek op. Een ouder die zich gezien en gehoord voelt als ouder, voelt automatisch ook meer ruimte om een ander te zien en horen: jou als begeleider, maar ook het kind.

“Erken de ouder als deskundige van zijn kind. Iedere ouder doet zijn best. Dat is niet altijd hetzelfde als het beste, maar wel precies genoeg voor deze ouders, op dit moment, in deze context.”

Basisprincipes

Alice van der Pas ziet de ‘ouderbegeleidende positie’ als hulpmiddel om in het gesprek steeds de verbinding met de ouder te (her)vinden en om methodisch en ethisch op het rechte pad te blijven. Zij onderscheidt de volgende drie basisprincipes van ouderschap:

1. Elke ouder heeft een besef van verantwoordelijk zijn.
2. Ouderschap maakt kwetsbaar.
3. De ouder is eindverantwoordelijk en dus opdrachtgever.

Van der Pas stelt dus dat we bij elke ouder uit moeten gaan van een ‘besef van verantwoordelijk zijn’ en dat dit automatisch kwetsbaar maakt. Elke vader en moeder weet dat er niet veel nodig is om het gevoel te krijgen dat je tekortschiet: ouders zijn zich zeer goed bewust van hun eigen ‘falen’ en gevoelens van schuld en schaamte zijn dichtbij. Ouders zijn daardoor kwetsbaar. Het derde basisprincipe gaat over wie de cliënt is in een hulpverleningstraject. Wij zien het kind meestal als cliënt, maar in feite komt de ouder bij ons met een vraag. ‘Help mij uit te zoeken wat er is met mijn kind’ of ‘help mij mijn kind beter op te voeden’. De hulpverlener moet ervoor zorgen dat de ouder de regie over het proces heeft en houdt.

Methodische benadering

In OPAd zijn de drie basisprincipes van Van der Pas methodisch vertaald.

Het besef van verantwoordelijk zijn

Er wordt begonnen met te onderzoeken wat de ouder in de lastige situatie voelt, denkt en doet en wat hij belangrijk vindt voor zijn kind. Daarbij wordt er gebruik gemaakt van

concrete en unieke voorbeelden; de ouder wordt als het ware opnieuw in de situatie gezet – dit helpt om terug te gaan naar het ‘hittepunt’ zodat de ouder ook zelf meer kan zien waar zijn dilemma zit, waar zijn emoties vandaan komen en wat zijn hindernissen zijn. De ouder voelt zich gehoord in zijn versie van het gebeuren. Mogelijk laat de ouder onbegrijpelijk gedrag zien, maar als we de ervaring onderzoeken, begrijpen we de achtergrond van het gedrag beter.

Koers houden

Als je een ouder niet begrijpt en zijn gedrag misschien onverantwoordelijk vindt kun je nog steeds wel proberen aan te sluiten op die intentie. De ouderbegeleidende positie is als een denkbeeldige kruk met drie poten waar je tijdens een gesprek met ouders op zit. Als je voelt dat je de verbinding met de ouder verliest, bijvoorbeeld omdat je gedrag van de ouder onbegrijpelijk of onverantwoordelijk vindt, zit je niet meer op deze kruk. In een dergelijke situatie moet je je afvragen welk van de drie poten weg is gevallen en die proberen te ‘repareren’. Repareren betekent niet het goedkeuren van het gedrag van de ouder, maar wel het weer in verbinding komen met de ouder.

De kruk gaat over de attitude van de hulpverlener. Het hanteren van gespreksvaardigheden, kan helpen op de kruk te blijven zitten. OPAd² - dit staat voor oudergericht pedagogisch adviseren - is een methodiek voor lichte opvoedvragen in drie stappen, gebaseerd op de basisprincipes van Van der Pas. In stap 1 sluit de begeleider aan bij de ouder, vraagt om zo concreet mogelijke beschrijving van zowel een lastige als positieve opvoedingssituatie inclusief de beleving

van de ouder. In stap 2 legt de begeleider zijn eigen informatie naast die van de ouder en ondersteunt de ouder bij het opnieuw begrijpen van de opvoedingssituatie. De begeleider zoekt naar hulpbronnen die de ouder in positieve situaties al tot zijn beschikking heeft en geeft eventueel nog suggesties. In stap 3 werkt de ouder een concreet stappenplan uit voor de toekomstige lastige situatie. Samen met de begeleider onderzoekt de ouder dit nieuwe plan op hindernissen, ook in hem of haarzelf, en zoekt hiervoor oplossingen.

De hulpverlener vertrouwt op de positieve intentie van de ouder, op zijn zoeken naar het goede voor zijn kind. De ouder voelt zich in dit streven erkend. Het maakt de ouder sterker en de hulpverlener onderkent gemakkelijker de kwetsbaarheid en de machteloosheid van de ouder.

Het kan zijn dat de ouder, nu hij erop terugkijkt, in zijn handelen dingen ziet die hij niet zo passend vindt en ideeën krijgt om het anders aan te pakken. Het kan ook zijn dat de ouder het gedrag van zijn kind juist beter begrijpt. Deze inzichten helpen de ouder verder. Ook wordt gevraagd hoe de ouder de situatie idealiter voor zich zou zien. Wat is zijn rol dan? Door hiernaar te vragen komt de ouder dicht bij wat hij belangrijk vindt. De relatie met zijn kind? De rust in huis? Zijn eigen rust?

Kwetsbaarheid

Er wordt rekening gehouden met de kwetsbaarheid van ouders door transparant te zijn over wat je als hulpverlener doet en bij alle stappen toestemming te vragen. De ouder weet zo wat hij kan verwachten,

wordt actiever in het gesprek en krijgt hier meer grip op. Als opvoeder met een opvoedvraag voel je je per definitie in de min; blijkbaar lukt het je niet goed genoeg op te voeden, want je hebt een probleem. OPAd diept daarom met de ouder ook concrete situaties uit waar het (of iets!) wel lukte. Ook wordt gekeken of de ouder iets daarvan kan gebruiken voor de toekomst: daarmee gelooft de ouder eerder dat het hem zal kunnen lukken. Daar is hij immers al eens eerder in geslaagd.

Verder biedt de hulpverlener informatie als suggestie aan en eigen indrukken ter overweging. Hoe voelt het voor een ouder als een hulpverlener zegt: 'je kind gedraagt zich zo op basis van een slechte hechting? Gevoelens van schuld en schaamte worden door dit soort diagnoses versterkt. Als je daarentegen zegt: 'Kinderen die in het verleden... hebben meegemaakt, kunnen zich zo gedragen omdat zij op zoek zijn naar veiligheid en nabijheid van de ouder: herken je dit bij je kind?', dan voelt de ouder zich minder veroorzaker van het leed.

Eigenaarschap

De methodiek is erop gericht 'samen met de ouder op te denken'; de vragen van de begeleider helpen de ouder in het onderzoeken van de opvoedsituatie en zijn rol daarin. De vragen leiden tot inzicht bij de ouder en niet alleen tot inzicht bij de begeleider. Dit geeft de ouder een sterke positie. De positie van 'eigenaar' van het probleem en eigenaar van de mogelijke oplossing daarvan.

De hulpverlener stelt zich niet op als kenner van het kind; hij doet geen uitspraken over

het kind, maar laat dat aan de ouder. Hij stelt zich op als deskundige op het gebied van meer algemene kind kennis. Hij erkent de ouder als deskundige van zijn kind, vraagt naar wat die al weet en vraagt ook steeds of de ingebrachte informatie past. De begeleider helpt de ouder in stap 3 om tot een plan te komen dat concreet is en een zo groot mogelijke kans van slagen heeft en gebouwd is op eigen inzichten uit stap 2 en eigen competenties uit stap 1. Door de herkenbaarheid en eigenheid van de oplossing wordt de kans groter dat de uitvoering lukt. Dit versterkt dan weer het gevoel van competentie van de ouder en daarmee het eigenaarschap.

Visie

Tot slot: we hebben OPAd als voorbeeld gegeven; de visie achter OPAd en de gespreksvaardigheden kunnen echter ook binnen andere methodieken helpen om tot een grotere oudergerichtheid te komen.

Literatuur

- 1 Van der Pas, A. (2015) Handboek methodische ouderbegeleiding 2, Naar een psychologie van ouderschap. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- 2 Ehlers, S., Kuipers, M. (2014) Oudergericht pedagogisch adviseren (OPAd) Amersfoort: Uitgeverij Thieme Meulenhoff bv.

Bronvermelding

Dit artikel is eerder verschenen in het Vakblad Vroeg (december) nr. 4-2015, www.vakbladvroeg.nl

